

วิเคราะห์ผลงานที่เกี่ยวข้องกับหอสมุดแห่งชาติของกรมพระสมมตอมรพันธุ์

การวิจัยผลงานของกรมพระสมมตอมรพันธุ์ในด้านที่เกี่ยวข้องกับหอสมุดแห่งชาติ ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์จากเอกสารและอาศัยพื้นฐานจากตำรา วารสารทางบรรณารักษศาสตร์เป็นเกณฑ์ ในการเปรียบเทียบผลงานของกรมพระสมมตอมรพันธุ์กับผลงานของบรรณารักษ์ที่อยู่ในสมัยเดียวกัน คือ เซอร์ แอนโทนี ปานิซซี (Sir Anthony Panizzi) บรรณารักษ์หอสมุดบริติช มิวเซียม (British Museum Library) และจอห์น เจมส์ เบคคลี (John James Beckley) บรรณารักษ์ห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress) ในผลงาน ๔ ด้าน ดังต่อไปนี้คือ

๑. ด้านงานบริหาร
๒. ด้านจัดหาหนังสือและทำบัญชีบัตรรายการ
๓. ด้านจัดหาวัสดุสิ่งพิมพ์
๔. ด้านงานบรรณารักษ์หนังสือ

ด้านงานบริหาร

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารในบทที่ ๔ และจากเอกสารหนังสือ วารสาร มาสรุปเนื้อหาในด้านงานบริหาร เพื่อทำการเปรียบเทียบตามเกณฑ์มาตรฐานของ เจมส์ ทอมป์สัน (James Thompson) และดับบลิว แอล กัตส์แมน (W. L. Gutsman) ดังนี้คือ

ลักษณะงานบริหารทั้งของกรมพระสมมตอมรพันธุ์ ของปานิซซีและของเบคคลี มี ลักษณะคล้ายคลึงกันหลายประการ คือ

๑. มีคณะกรรมการห้องสมุดซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมาควบคุมการบริหารโดยมีหัวหน้าบรรณารักษ์หรือหัวหน้ากรรมการบริหารเป็นผู้รับนโยบายไปดำเนินการ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑

(กรมพระสมมตอมรพันธุ์)

หอพระสมุดสำหรับพระนคร

คณะกรรมการสัมปาทิกสภา ๑๑ คน

ดูรายละเอียดจากบทที่ ๔ "การบริหารงานและดำเนินงาน"

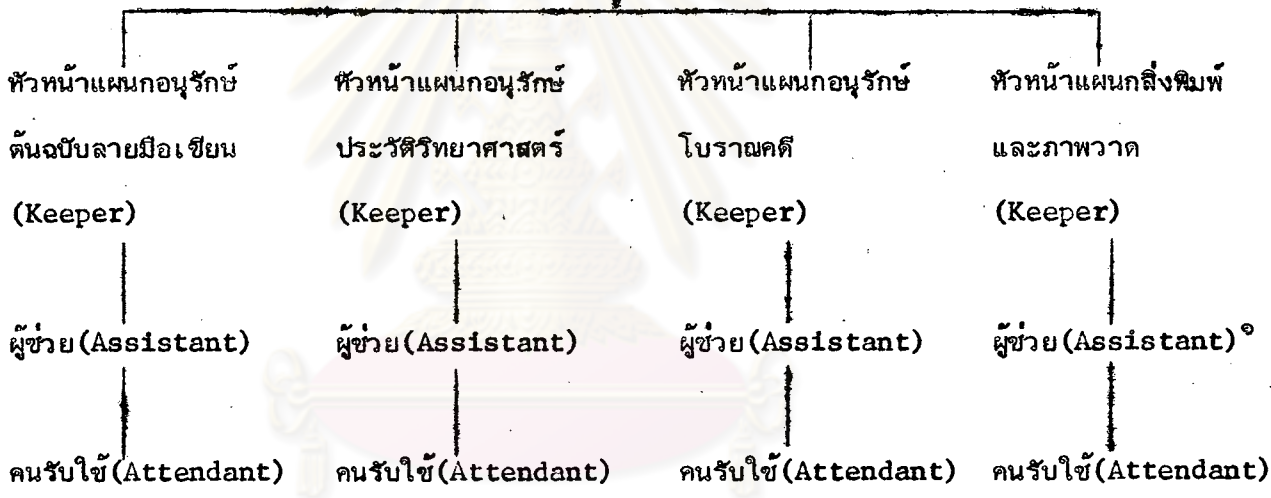
แผนภูมิที่ ๒ (ปาณิชย์)

หอสมุดบริติชมิวเซียม

คณะกรรมการพิพิธภัณฑ์ (The General Board of Trustees)

คณะกรรมการธิการ (Royal Commissions)

หัวหน้าบรรณารักษ์ (Principal Librarian), ผู้อำนวยการ (Director of the entire British Museum)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

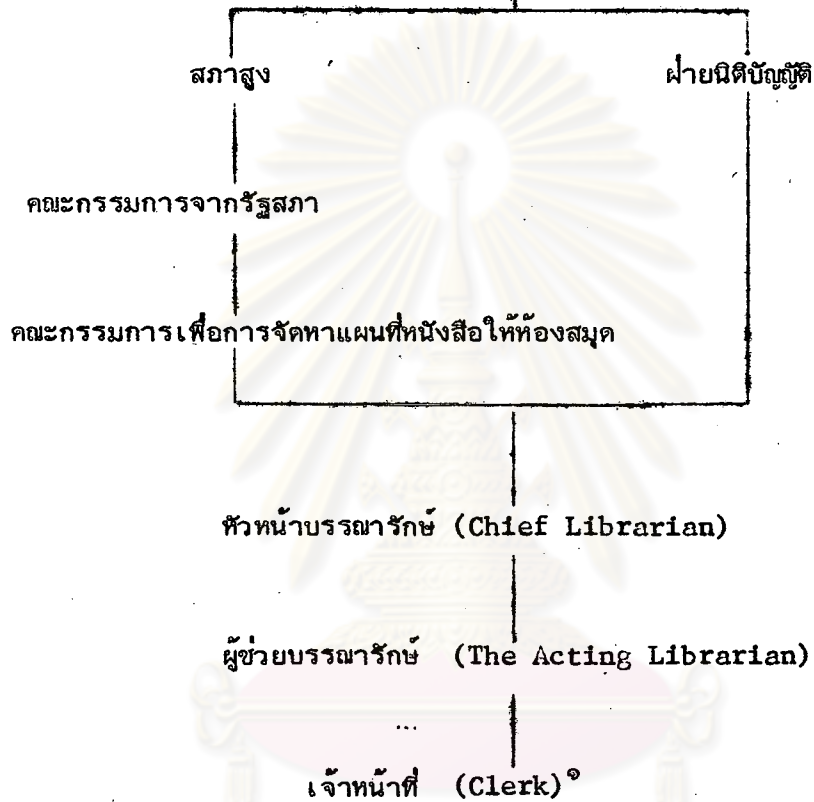
°Arundell Esdaile, The British Museum Library, 2d ed. (London: George Allen & Unwin, 1948), pp. 117-126.

แผนภูมิที่ ๓

(เบคคลี)

ห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน

ประธานาธิบดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

°Allen Kent and Harold Lancour, "Beckley, John James,"

Encyclopedia of Library and Information Science 2 (1977): 83-87.

๒. มีการจัดองค์กร (Organizations) เหมือนกันโดยห้องสมุดมักมีฐานะเป็น กอง ฝ่าย หรือแผนก และมีหน่วยงานย่อยลงไปพร้อมกับบุคคลากรหลายระดับชั้น

๓. สถานะภาพของห้องสมุดทั้ง ๓ แห่ง ไม่เป็นอิสระ ต้องขึ้นกับหน่วยงานใหญ่ ของรัฐ เช่น กระทรวง สภา หรือฝ่ายนิติบัญญัติ ต้องอาศัยงบประมาณจากการแบ่งเงิน ของหน่วยงานใหญ่ และมีงบประมาณพิเศษบ้างเล็กน้อย

๔. บุคคลากรห้องสมุดในระยะเริ่มแรกเป็นชายทั้งหมดเหมือนกัน หอสมุด บริติชมิวเซียมยังมีพระ (Reverend) เป็นบรรณารักษ์ด้วย

๕. มีแนวทางในการบริหารงานเหมือนกันคือมีวัตถุประสงค์ แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ งาน มีผู้ให้คำแนะนำปรึกษา งาน มุ่งปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ผู้ร่วมงานมีโอกาสร่วมแสดง ความคิดเห็น ยกสถานะภาพของบุคคลากรให้ดีขึ้น

๖. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานห้องสมุดทั้ง ๓ แห่ง มีเหมือนกัน คือ การ รวมหอสมุด ย้ายห้องสมุด ก่อตั้งห้องสมุดใหม่ มีผู้ไม่สนับสนุนทำให้ดำเนินการล่าช้าไปกว่า ปกติ และได้รับงบประมาณจากรัฐบาลน้อยไม่เพียงพอแก่การดำเนินงานได้สมบูรณ์

จากการศึกษาพบว่างานบริหารหอสมุดแห่งชาติของบรรณารักษ์ทั้ง ๓ มีลักษณะ คล้ายคลึงเหมือนกันมากในหลายกรณี อาจมีข้อปลีกย่อยเท่านั้นที่แตกต่างกันบ้าง

ด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือและการทำบัญชีบัตรรายการหนังสือ

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ วารสาร มาสรุป เนื้อหาในด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือและการทำบัญชีบัตรรายการหนังสือ เพื่อเปรียบเทียบ โดยใช้ตารางแสดงวิธีการที่บรรณารักษ์ทั้ง ๓ คือ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ปาณิชช และ เบคคสีย์ ได้คิดใช้ในงานเทคนิคของห้องสมุดในหอสมุดแห่งชาติของตน ดังนี้

การจัดหมวดหมู่หนังสือของกรมพระสมมตอมรพันธุ์นั้น ได้ทรงแบ่งหมวดหมู่หนังสือ เป็น ๓ แผนกใหญ่ คือ

๑. แผนกพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น ๒ พวก คือ พวกอรรถ และพวกแปล แล้วแบ่งตามหมวดย่อยลงไปอีก

๒. แผนกหนังสือไทยแบ่งเป็น ๔ พวก คือ พวกตำนาน พวกตำรา พวกโอวาท และพวกประโลมโลกย์ แล้วแบ่งตามหมวดย่อยลงไปอีก

๓. แผนกหนังสือต่างประเทศแบ่งเป็น ๔ พวก คือ พวกอภิธานภาษา พวกภาษาชาวตะวันตก พวกภาษาชาวตะวันออก และพวกเมืองไทย

ต่อมาปลายสมัยกรมพระสมมตอมรพันธุ์ เป็นสภายานก ได้จัดแบ่งออกเป็น ๒๖ หมวด โดยใช้อักษร A - Z บอกรหัสหมู่แทน (ดังรายละเอียดในบทที่ ๓)

การจัดหมวดหมู่หนังสือของปานิชชินั้น ได้จัดหมู่ตามแผนกเก่า ๆ ที่มีมา คือ ระบบของบรูเน็ต (Gustave Brunet) แต่ได้ปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยหนังสือตามชั้นจะแบ่งแยกเป็นหมวด แล้วจัดหมู่ชั้นบนชั้นโดยจัดตามระบบสัมพันธุ์ (Synthetical arrangement) ทุกหมวดและจัดแบ่งเป็นตารางตามห้อง และชั้นที่บรรจุหนังสือออกเป็นหมวดหมู่ แบ่งตามเนื้อหาโดยมีหัวเรื่องหลักแตกต่างกัน ๑๔ หัวเรื่อง คือ ปรัชญา ห้องสมุดคาร์เซอร์โรตัน เรียงความนวนิยาย จดหมาย เรื่องแปลก ๆ ประวัติศาสตร์ โบราณสมัยใหม่ ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ภูมิศาสตร์อนาคต เหตุการณ์ปัจจุบัน ชิวประวัติ โบราณคดี แพทยศาสตร์ แพทยศาสตร์อนาคต การเมือง ห้องอ่านหนังสือ เทวสิทธิ์บสวด พระราชบัญญัติรายงานการประชุมรัฐสภา^๑

^๑Esdale, The British Museum Library, p. 340.

การจัดหมวดหมู่หนังสือของเบคคีย์ ได้จัดหมู่หนังสือจำแนก และจัดเรียงตามขนาดของหนังสือเป็นเกณฑ์ เช่น หนังสือ ๔ หน้ายกอยู่พวกหนึ่ง ๑๖ หน้ายกอยู่พวกหนึ่ง แล้วหนังสือที่มีขนาดเดียวกันนี้จะจัดเรียงตามลำดับที่ห้องสมุดได้รับ (Accession number) อีกชั้นหนึ่ง ได้แยกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. หนังสือทั่วไป รวมแผนที่
๒. หนังสือหายาก เอกสารดั้งเดิมของรัฐสภา
๓. ต้นฉบับลายมือเขียนบุคคลสำคัญ ๆ
๔. เอกสารรัฐสภา

ด้านการทำบัญชีบัตรรายการหนังสือ

ผู้วิจัยได้นำวิธีการที่บรรณารักษ์ทั้ง ๓ ได้คิดใช้ในงานเทคนิคของห้องสมุดในหอสมุดแห่งชาติของตนมาแสดง ดังนี้

การทำบัญชีบัตรรายการหนังสือของกรมพระสมมตอมรพันธุ์ ได้ทรงทำบัญชีโดยส่งหนังสือไปตามแผนกต่างประเทศ แผนกภาษาบาลี แผนกธรรมคดี แผนกวรรณคดี แผนกโบราณคดี และแผนกจดหมายเหตุ โดยเจ้าหน้าที่รับหนังสือแล้วลงบัญชีเรียงลงมาเข้าหมวดหมู่ไว้ไม่จำแนกอย่างละเอียด แล้วเย็บเป็นเล่มไว้ ต่อมาจ้างชาวต่างประเทศมาเป็นบรรณารักษ์ ได้ลงบัญชีตามหมวดหมู่ของหนังสือต่างประเทศ จากหมวด A ถึงหมวด Z ส่วนหนังสือไทยทำบัญชีแยกเป็นฉบับเขียนและฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๕ ทำบัญชีหนังสือไทยโดยเขียนชื่อหนังสือ ประเภทโรงพิมพ์ไว้ที่บัตร (card) ทำด้วยกระดาษแข็ง แผนกอื่นจึงทำตามต่อมา (ดูรายละเอียดดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ ๓)

วิทยุถาวร หงสกุล, การจัดหมู่หนังสือระบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑), หน้า ๑-๒.

การทำบัญชีบัตรรายการหนังสือของปาณิช ได้ทำบัญชีหนังสือเป็นเล่มไม่เรียงตามตัวอักษร พ.ศ. ๒๓๗๗ ได้ทำบัญชีหนังสือเก่าขนาดกลางเรียงตามตัวอักษรใหม่ (Alphabetical Catalogue) ได้ใช้หลักการของเบเบอร์ (Babers) ทำบัญชีตามหนังสือที่จัดเรียงแบบขั้นต่อขั้น พ.ศ. ๒๓๗๘ ได้ทำบัตรรายการเรียงตามลำดับเวลาและเรียงตามบัญชีบรรณานุกรมโดยอาศัยข้อมูลจากหน้าชื่อเรื่อง ระบุนชื่อผู้แต่ง ผู้วิจารณ์ ผู้แปล ชื่อบรรณาธิการ และในพ.ศ. ๒๓๘๒ ปาณิช ได้คิดหลักเกณฑ์ทำบัตรรายการขึ้น และจัดว่าเป็นพัฒนาการขั้นหนึ่งของหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการในปัจจุบันด้วย^๑

การทำบัญชีบัตรรายการหนังสือของเบคคัสย์ ได้ทำบัญชีหนังสือ (เริ่มจากหนังสือหายาก) พิจารณาผู้แต่ง บรรณาธิการหนังสือ แผนที่ แผนที่ ภาษาที่แตกต่างกัน เนื้อหาที่ให้ความรู้แตกต่างกัน มาแบ่งแยกในการทำบัญชีหนังสือ เขาทำบัญชีระบุนหมายเลข (No.) ชื่อเรื่อง (Title) ขนาด (ใหญ่ กลาง เล็ก) จำนวนของเล่ม (Number of Volumes) ค่าของเงินดอลลาร์ที่เป็นค่าเงินประมาณ (Value, as near as can be estimated) รวมทั้งราคาที่ตั้งเป็นชุด (whole set) และราคาแต่ละเล่ม (Each Book) โดยแบ่งเป็นบัญชีตามขนาดของหนังสือคือ folio's (ใหญ่) quarto's (กลาง) octavo's (เล็ก)^๒

^๑Allen Kent and Harold Lancour, "Catalogs and Cataloging,"

Encyclopedia of Library and Information Science 4 (1970): 272-273.

^๒Edmund Berkley and Dorothy Smith Berkley, "The First Librarian of Congress, John Beckley," The Quarterly Journal of Congress 32 (April 1975): 85-96.

การจัดหาหนังสือ

การจัดหาหนังสือของกรมพระสมมตอมรพันธุ์สมัยที่พระองค์ทรงเป็นสภานายก
หอพระสมุดสำหรับพระนครนั้นได้ทรงจัดหาหนังสือด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้ คือ

๑. การคัดลอกหนังสือไทยโบราณฉบับเขียนไว้ เป็นสำเนา เพื่อรักษาหนังสือเก่า
สมัยอยุธยาไว้ให้คงต้นฉบับเดิมเพื่อสืบทอดความรู้ต่อไป โดยเมื่อคัดลอกแล้ว ก็จะตรวจสอบ
ชำระแก้ไขต้นฉบับที่ผิดพลาดไปด้วย และมีการคัดลอกหนังสือไทยโบราณที่เป็นภาษาต่าง-
ประเทศหรือเป็นภาษาไทย แต่ไปอยู่ที่หอสมุด หอจดหมายเหตุในต่างประเทศ โดยทาง
หอสมุดสำหรับพระนครมีงบประมาณค่าจ้างคัดลอกไว้เป็นคราว ๆ การคัดลอกหนังสือ
ต่างประเทศที่เกี่ยวกับพงษาวดารไทย มี ๒ ชนิด คือ พิมพ์แล้วและยังไม่ได้พิมพ์

๒. การแปลหนังสือภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย โดยให้ข้าราชการใน
หอพระสมุดหรือกระทรวงธรรมการเป็นผู้แปลหนังสือภาษาต่าง ๆ

๓. การได้มาโดยกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายมีพระราชบัญญัติให้นำหนังสือใหม่จดทะเบียน
ต่อกรมพระอาลักษณ์ ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ แล้วมอบให้หอพระสมุดสำหรับพระนคร ๑ ฉบับ

๔. การได้รับบริจาคหรือให้เปล่าเป็นที่ระลึก โดยได้รับบริจาคจากพระบรม
วงศานุวงศ์และข้าราชการทั้งฝ่ายหน้า และฝ่ายใน

๕. การทำสำเนาเอกสาร โดยติดต่อกับคนไทยที่อยู่ในต่างประเทศช่วยค้นหา
เอกสารภาษานั้น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทย โดยขอให้ทำสำเนาเอกสารส่งมาให้

๑ ชุด โดยมีงบประมาณจากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

๖. การแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์กับหอสมุด สมาคมในประเทศต่าง ๆ ๒๙ ประเทศ
โดยส่งบัญชี รายชื่อหนังสือของแต่ละฝ่ายไปให้กันสำหรับเลือกแลกเปลี่ยน

๗. โดยการจัดซื้อทั้งหนังสือเก่าพื้นเมืองของไทยก่อนแล้วจึงพิจารณาซื้อหนังสือ
จากต่างประเทศโดยดูจากคู่มือการเลือกซื้อหนังสือ (Catalog) ที่ต่างประเทศส่งมาให้ จาก
ห้างขายหนังสือในอังกฤษและเยอรมัน

๘. การบอกรับวารสารและหนังสือพิมพ์เป็นรายเดือน รายสัปดาห์บ้าง

จากรายละเอียดดังกล่าวแล้วจะเห็นว่า วิธีการจัดหาหนังสือของกรมพระสมมตอมรพันธุ์นั้นในปัจจุบันนี้บรรณารักษ์ก็ยังไข้อยู่ เป็นสากลที่บรรณารักษ์นิยมใช้จัดหาหนังสือกันทั่ว ๆ ไป มีบางอย่างที่เลิกไป คือ การคัดลอก และเปลี่ยนจากการทำสำเนาเอกสาร (Copy) มาเป็นการถ่ายเอกสารด้วยเครื่องไฟฟ้า (Photostat) ซึ่งการจัดหาของกรมพระสมมตอมรพันธุ์มีปัญหาบ้างในการที่ ได้รับงบประมาณน้อย และการส่งหนังสือจากต่างประเทศมาทางเรือเสียเวลานานมาก

การจัดหาหนังสือของปาดิซซิมียี่ที่เป็นบรรณารักษ์หอสมุดแห่งชาติอังกฤษได้จัดหาหนังสือด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยเขามีนโยบายในการจัดหาหนังสือ ดังนี้

๑. เน้นหนังสือภาษาอังกฤษมากที่สุด ที่แสดงผลงานของชาวอังกฤษโดยตรง (เหมือนกรมพระสมมตอมรพันธุ์ที่ทรงให้หาหนังสือพื้นเมืองภาษาไทยก่อนหนังสือต่างประเทศ) เป็นหนังสือเกี่ยวกับจักรภพอังกฤษ ศาสนา การเมือง วรรณคดี ประวัติวิทยาศาสตร์ สถาบัน การค้า ศิลปะ และหนังสือที่เป็นผลงานที่หายากมีราคาแพง

๒. หนังสือหายาก (Rare Book) ที่มีการพิมพ์ดี ถูกวิจารณ์โดยชนชั้นสูงในสมัยโบราณ ซึ่งไม่เคยค้นคว้าหาประโยชน์มาก่อน หรือหนังสือที่แสดงความคิดเห็นแปลกต่างออกมามีด้วยภาษาใหม่ที่ดีที่สุด

๓. จัดหาวรรณกรรมต่าง ๆ ประกาศทางศิลปะวิทยาศาสตร์ฉบับพิมพ์ที่ดีที่สุด ได้มาตรฐานถูกต้อง โดยมีจุดประสงค์ให้สาธารณชนใช้ แม้เป็นงานต่างประเทศที่มีราคาแพงก็ตาม เช่น วารสาร รายงานการประชุมของสมาคม ชุดของหนังสือพิมพ์ที่สมบูรณ์ที่สุด หนังสือกฎหมายและสิ่งพิมพ์แปลที่ดีที่สุด^๑

การจัดหาหนังสือของปาดิซซิมียี่วิธีการเหมือนกับกรมพระสมมตอมรพันธุ์ เป็นส่วนมาก และประสบปัญหาที่เหมือนกัน คือ งบประมาณการซื้อหนังสือไม่พอเพราะหนังสือสมัยใหม่ราคาแพง ค่าใช้จ่ายในการทำสำเนาจำลองเอกสารมาก

^๑Esdale, The British Museum Library, p. 234.

การจัดการหาหนังสือของเบคคีย์บรรณารักษ์ห้องสมุดแห่งชาติสหรัฐอเมริกา มีวิธีการ

ดังนี้คือ

๑. นำมาจากห้องสมุดรัฐสภาเก่าโดยย้ายห้องสมุดจากเมืองฟิลาเดลเฟีย
๒. จากการจัดซื้อหนังสือ วัสดุ แผนที่ จากประเทศในยุโรป ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส สเปน เนเธอร์แลนด์ โดยได้รับงบประมาณจากรัฐสภาเมื่อแรกตั้ง ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และซื้อจากเอเยนต์ต่าง ๆ จากกงสุลของสหรัฐอเมริกาในสหราชอาณาจักรอังกฤษ จากร้านขายหนังสือในฝรั่งเศส โดยมิโนบายซื้อหนังสือที่พิมพ์ครั้งที่ดีที่สุด โดยจะซื้อหนังสือสารานุกรม หนังสือทางประวัติศาสตร์ หนังสือทางการเมือง
๓. จากสิ่งพิมพ์ของรัฐสภา คือ เอกสารการประชุมของรัฐสภา (Congressional documents)
๔. รับมอบต้นฉบับตัวเขียนจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งจัดเป็นพวกต้นฉบับลายมือเขียน
๕. จากหนังสือหายาก (Rare Books) ที่หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ โดยสืบสวนจากบัญชีที่ยึดตกค้างไว้ในที่ต่าง ๆ มาเป็นเวลานาน^๑

การจัดการหาหนังสือของเบคคีย์นั้นก็วิธีการต่าง ๆ เหมือนกับกรมพระสมมตอมรพันธุ์ และปานิชชี่เป็นส่วนใหญ่ แต่เขามีระยะเวลาการทำงานที่สั้นมากเพียง ๕ ปี ค.ศ. ๑๘๐๒-๑๘๐๗ เท่านั้น จึงทำงานด้านจัดหาหนังสือไม่ได้เต็มที่ทั้งพบอุปสรรคเหมือนกัน คือ ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ

งานบรรณารักษ์

ในสมัยนั้นห้องสมุดต่าง ๆ ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์งานของห้องสมุดให้บุคคลภายนอกได้รับนอกจากบรรณารักษ์จะเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ตัวเองให้เด่นมีชื่อเสียงขึ้น โดยสร้างผลงานทางการเขียนหรือจัดพิมพ์หนังสือเป็นสื่อสู่โลกภายนอก อันตรงกับหลักของเจมส์ ทอมป์สันที่ว่า

^๑Kentand Lancour, "Beckley, John James," pp. 83-85.

บรรณารักษ์ควรมีผลงานห้องสมุดสู่สายตาโลกภายนอกเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์งานห้องสมุด
 ของบรรณารักษ์คนนั้น ๆ ด้วย^๑ ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มีหลักสูตรการสอนการประชาสัมพันธ์มาก่อน
 บรรณารักษ์ในอศิตทั้ง ๓ คือ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ปาณิชชิต และเบคคัสซี่ ก็ได้ดำเนินการ
 ประชาสัมพันธ์ห้องสมุดโดยอ้อมแบบนี้มาใช้ก่อนที่จะมีการประชาสัมพันธ์ในยุคหลัง ๆ ต่อมา
 ได้ผลิตผลงานทางวิชาการโดยเป็นผู้แต่งบ้าง ผลงานทางรวบรวมจัดพิมพ์หนังสือ โดยเป็น
 บรรณาธิการบ้าง ผลงานที่ผลิตออกมามีจะอยู่ในรูปหนังสือ เอกสาร และวารสาร ดังตารางที่ ๑
 เปรียบเทียบบรรณารักษ์ทั้ง ๓ ท่าน ที่เคยมีผลงานประชาสัมพันธ์ตนเองชักนำไปสู่การประชาสัมพันธ์
 ห้องสมุดต่อมา คือ

กรมพระสมมตอมรพันธุ์ทรงเป็นบรรณาธิการ นักเขียน นักข่าวหนังสือพิมพ์ชิรญาณ
 หนังสืออชิรญาณพิเศษ หนังสืออชิรญาณปัญหา จาก พ.ศ. ๒๔๒๗-๒๔๔๔ (บางปีก็เว้นว่างไม่ได้
 จัดทำโดยตลอด) และนิพนธ์หนังสืออื่น ๆ ดังรายละเอียดในภาคผนวก ค. งานพระนิพนธ์

ปาณิชชิตได้เป็นผู้แต่งหนังสือ นักเขียนบทความวารสาร หนังสือไวยากรณ์อิตาเลียน
 วารสารอริสโตโอสันโด ฟุริโอโซ (Arisosto's Orlando furioso) และวารสารบัวอาร์โด
 โอสันโด อินนามอราโต (Boiardo's Orlando Innamorato)^๒

เบคคัสซี่ ได้เป็นบรรณาธิการเขียนคอลัมน์บทความวารสารเนชั่นแนลกาเซ็ท
 (National Gazette) วารสารเดอะคาล์ม ออบเซอร์เวอร์ (The Calm Observer)
 และไทมอน (Timon) จุลสารชื่อ แอนด์ เอ็ก แซมมิเนชั่น ออฟเดอะเลต โปรซีดีนซ์
 อินคองเกรส เปอรเฟคตัง เดอะออฟฟิเชียล คอนดัค ออฟ เดอะซีเครททารี ออฟเดอะ
 ทรีอาซูรี (An Examination of the Late Proceeding in Congress Perfecting
 the Official Conduct of the Secretary of the Treasury) ค.ศ. ๑๘๗๑
 แต่งหนังสือชื่อ แอคเครส ทู เดอะ ซิตีเซิน ออฟ เดอะ ยูไนเต็ท สเตท (Address to the
 citizens of the United States)^๓

^๑James Thompson, Library Power: A New Philosophy of Librarianship (London: Clive Bingley, 1974), p. 22.

^๒Sigrid Schacht, "Antonio Panizzi's Librarianship and its Representation in the Pioneering Library Journals," Libri 29 (December 1979): 275.

^๓Kent and Lancour, "Berkley, John James," pp. 88-93.

โดยสรุปแล้ว เบคคีย์ มีผลงานบรรณาธิการหนังสือมากกว่าบรรณารักษ์หอสมุดแห่งชาติคนอื่น ๆ เพราะเขาได้ปฏิบัติงานด้านนี้มาก่อนที่จะมาเป็นบรรณารักษ์

เมื่อวิเคราะห์ผลงานทั้ง ๔ ด้านของบรรณารักษ์ทั้ง ๓ ท่าน คือ กรมพระสมมตอมรพันธุ์บรรณารักษ์หอสมุดแห่งชาติประเทศไทย (หอสมุดสำหรับพระนคร) ปาณิณี บรรณารักษ์หอสมุดแห่งชาติอังกฤษ เบคคีย์บรรณารักษ์หอสมุดแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (ห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน) แล้ว ผลปรากฏว่า บรรณารักษ์ทั้ง ๓ ท่าน นี้เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งหอสมุดแห่งชาติเหมือนกัน ทำงานพัฒนาความเจริญของหอสมุดแห่งชาติโดยต้องต่อสู้กับอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ในการก่อตั้งหอสมุดและดำเนินการพัฒนาหอสมุดให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ซึ่งบรรณารักษ์ทั้ง ๓ ท่านนี้ได้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาหอสมุดให้เจริญก้าวหน้าต่อมา เป็นรากฐานในการพัฒนาหอสมุดแห่งชาติในยุคปัจจุบันต่อไปดังรายละเอียดทั้ง ๔ ด้านที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ งานบริหาร งานจัดหมู่ งานทำบัญชีและบัตรรายการ งานจัดหา และงานบรรณาธิการหนังสือ

อภิปรายผล

การศึกษาชีวประวัติของบรรณารักษ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ทราบถึงพัฒนาการของหอสมุดแห่งชาติของประเทศทั้ง ๓ ว่า ได้ดำเนินการมาอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคที่บรรณารักษ์แต่ละคนในแต่ละประเทศประสบอะไรบ้าง กลวิธีที่บรรณารักษ์แต่ละท่านใช้ ในการแก้ไขปัญหาคืออุปสรรคในการดำเนินงาน ทำอย่างไรในการก่อตั้งขึ้นเป็นหอสมุดแห่งชาติจากหอสมุดเล็ก ๆ มาทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาพัฒนาการของหอสมุดแห่งชาติของประเทศทั้ง ๓ แห่งอย่างถ่องแท้ โดยบรรณารักษ์สำคัญแต่ละท่านเป็นผู้ริเริ่มสร้างผลงานสำคัญที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับหอสมุดแห่งชาติไว้ เป็นเครื่องยืนยันถึงความยากลำบากในการดำเนินงานก่อตั้งหอสมุดแห่งชาติให้เจริญสืบต่อมาในยุคปัจจุบันนี้ ดังเช่น กรมพระสมมตอมรพันธุ์จัดว่าเป็นบรรณารักษ์คนแรกของหอพระสมุดสำหรับพระนคร ได้ทรงมีผลงานในการพัฒนาหอพระสมุดสำหรับพระนครไว้มาก นับตั้งแต่การริเริ่มก่อตั้งโครงการ โครงร่างหอสมุด การก่อสร้างซ่อมแซม ตกแต่งอาคารหอสมุดใหม่จากอาคารโล่ง ๆ แบ่งเป็นห้อง-

ทำงานเป็นแผนกต่าง ๆ จนถึงงานเทคนิค บริหาร บริการของหอสมุดก็ทรงวางแผนดำเนินงานไปตามนโยบายของหอสมุดแห่งชาติในสากลโลก นับว่าพระองค์ทรงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพัฒนาหอสมุดแห่งชาติให้เจริญรุ่งเรืองในช่วงพัฒนาการระยะแรก พ.ศ. ๒๔๔๘-๒๔๕๕ พร้อมทั้งผู้วิจัยได้ศึกษาทราบถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการบริหารงานหอสมุดสำหรับพระนครของกรมพระสมมตอมรพันธุ์ว่าทรงมีพระปรีชาสามารถในการแก้ไขปัญหาและจัดอุปสรรคในการรวมหอสมุดทั้ง ๓ คือ หอพระมณเฑียรธรรม หอพุทธศาสนสังคหะ และหอพระสมุดวชิรญาณเข้า เป็นหอพระสมุดสำหรับพระนคร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย